๕.๖. สังขยาตัทธิต

สังขฺยาตัทธิต ลงปัจจัย ๖ ตัว คือ **ม ถ ฐ ติย อี ก** แทนคำว่า "**ปูรณ**" แปลว่า "**เต็ม ที่**"

ปกติสังขยา

ทฺวาทโย อฏฺฐารสนฺตา ติลิงฺเค พหุวาจกา
วีสตฺยาที นวุตฺยนฺตา อิตฺถิลิงฺเคกวาจกา
สตาที อสงฺเขฺยยฺยนฺตา นปุํสกา ทฺวิวาจกา
โกฏิตฺตยมกฺโขภิณี อิตฺถิลิงฺคา ทฺวิวาจกา.

ทฺวิ (๒) ถึง **อฏฺฐารส** (๑๘) ใช้ได้ทั้ง ๓ ลิงค์ เป็นพหุวจนะอย่างเดียว
เอกูนวีสติ (๑๙) ถึง **อฏฺฐนวุติ** (๙๘) เป็นอิตถีลิงค์ เอกวจนะอย่างเดียว
เอกูนสตํ (๙๙) ถึง **อสงฺเขฺยยฺยํ** (อสงไขย) เป็นนปุงสกลิงค์ ๒ วจนะ
โกฏิ ปโกฏิ โกฏิปฺปโกฏิ และ **อกฺโขภิณี** เป็นอิตถีลิงค์ ๒ วจนะ

๔๐๖. **สงฺขฺยาปูรเณ โม.** (๒ บท, ปัจจยวิธิ)

ลง ม ปัจจัย ในอรรถ เต็มแห่งสังขยา (จำนวนเต็ม)

ปญฺจนฺนํ ปูรโณ	= **ปญฺจโม.** (วาโร)	เต็ม ๕, ที่ ๕
ปญฺจนฺนํ ปูรณี	= **ปญฺจมี ปญฺจมา.** (วีริยปารมี)	เต็ม ๕, ที่ ๕
ปญฺจนฺนํ ปูรณํ	= **ปญฺจมํ.** (ฌานํ)	เต็ม ๕, ที่ ๕
สตฺตนฺนํ ปูรโณ	= **สตฺตโม, สตฺตมี สตฺตมา, สตฺตมํ.**	เต็ม ๗, ที่ ๗
อฏฺฐนฺนํ ปูรโณ	= **อฏฺฐโม, อฏฺฐมี อฏฺฐมา, อฏฺฐมํ.**	เต็ม ๘, ที่ ๘
นวนฺนํ ปูรโณ	= **นวโม, นวมี นวมา, นวมํ.**	เต็ม ๙, ที่ ๙
ทสนฺนํ ปูรโณ	= **ทสโม, ทสมี ทสมา, ทสมํ.**	เต็ม ๑๐, ที่ ๑๐

๔๐๗. **จตุจฺเฉหิ ถฐา.** (๒ บท, ปัจจยวิธิ)

หลังจาก จตุ ลง ถ ปัจจัย, และหลังจาก ฉ ลง ฐ ปัจจัย ในอรรถเต็ม

จตุนฺนํ ปูรโณ	= **จตุตฺโถ, จตุตฺถี จตุตฺถา, จตุตฺถํ.**	เต็ม ๔, ที่ ๔ (ซ้อน ตฺ)
ฉนฺนํ ปูรโณ	= **ฉฏฺโฐ, ฉฏฺฐี ฉฏฺฐา, ฉฏฺฐํ.** (ลง อี = นทาทิโต วา อี, ลง อา = อิตฺถิยมโต อาปจฺจโย)	เต็ม ๖, ที่ ๖ (ซ้อน ฏฺ)
ฉฏฺโฐ เอว	= **ฉฏฺฐโม.** (ลง ม ปัจจัยในอรรถสกัตถะ = โม โยควิภาคะ ใน...)	เต็ม ๖, ที่ ๖

ทำตัวรูป

จตุตฺโถ = จตุ + ถ

จตุ ถ	- ลง ถ ปัจจัย ในอรรถปูรณสังขยา	= จตุจฺเฉหิ ถฐา.
จตุตฺถ	- ซ้อน ตฺ	= วคฺเค โฆสาโฆสานํ ตติยปฐมา.
จตุตฺถ	- เรียก จตุตฺถ ว่านาม	= ตทฺธิตสมาสกิตกา นามํวา...
จตุตฺถ สิ	- ลง สิ ปฐฺมา	= ลิงฺคตฺเถ ปฐมา.
จตุตฺถ โอ	- อาเทศ สิ เป็น โอ	= โส.
จตุตฺโถ	- แยก ลบ รวม สำเร็จรูปเป็น **จตุตฺโถ** ที่ ๔	

๔๐๘. ส ฉสฺส วา. (๓ บท, อาเทสวิธิ)

อาเทศ ฉ เป็น ส บ้าง (ในทิคุสมาส)

ฉาหํ อสฺส ชีวิตํ	**= สาหํ ฉาหํ.**	๖ วัน
ฉ อายตนํ	**= สฬายตนํ.** (ลฺอาคม = ยวมทน...)	อายตนะ ๖

๔๐๙. ทุวิตีหิ ติโย. (๒ บท, ปัจจยวิธิ)

หลังจาก ทฺวิ และ ติ ลง ติย ปัจจัย ในอรรถ เต็ม

๔๑๐. ติเย ทุตาปิ จ. (๔ บท, อาเทสวิธิ)

เพราะ ติย ปัจจัย อาเทศ ทฺวิ เป็น ทุ, และ ติ เป็น ต

ทฺวินฺนํ ปูรโณ	**= ทุติโย, ทุติยา, ทุติยํ.**	เต็ม ๒, ที่ ๒
ตินฺนํ ปูรโณ	**= ตติโย, ตติยา, ตติยํ.**	เต็ม ๓, ที่ ๓

อปิ–จ ศัพท์

อปิศัพท์ ในสูตรนี้ รวมเอาการอาเทศ **ทฺวิ** เป็น **ทุ** ในที่อื่นบ้าง (ทิคุสมาส)
จศัพท์ ในสูตรนี้ รวมเอาการอาเทศ **ทฺวิ** เป็น **ทิ** ในที่อื่นบ้าง (ทิคุสมาส)

อุ.	**เทฺว รตฺติโย**	**= ทุรตฺตํ.**	๒ ราตรี
	เทฺว วิธานิ	**= ทุวิธํ.**	๒ อย่าง
	เทฺว องฺคานิ	**= ทุวงฺคํ.**	องค์ ๒ (วฺ อาคม)
	เทฺว รตฺติโย	**= ทิรตฺตํ.**	๒ ราตรี
	เทฺว คุณานิ	**= ทิคุณํ.**	๒ ชั้น
	เทฺว คาโว	**= ทิคุ.**	วัว ๒ ตัว

ทำตัวรูป

ทุติโย ตติโย = ทฺวิ, ติ + ติย

ทฺวิ, ติ ติย	- ลง ติย ปัจจัย ในอรรถปูรณสังขยา	= ทฺวิตีหิ ติโย.
ทุ, ต ติย	- อาเทศ ทฺวิ เป็น ทุ, ติ เป็น ต	= ตเย ทุตาปิ จ.
ทุติย, ตติย	- เรียก ทุติย, ตติย ว่านาม	= ตทฺธิตสมาสกิตกา นามํวา...
ทุติย, ตติย สิ	- ลง สิ ปฐมา	= ลิงฺคตฺเถ ปฐมา.
ทุติย, ตติย โอ	- อาเทศ สิ เป็น โอ	= โส.
ทุติโย, ตติโย	- แยก ลบ รวม สำเร็จรูปเป็น **ทุติโย, ตติโย** ที่ ๒, ที่ ๓	

๔๑๑. **เตสมฑฺฒูปปเทน อฑฺฒุฑฺฒทิวฑฺฒทิยฑฺฒฑฺฒติยา.** (๓ บท, อาเทสวิธิ)

อาเทศ อฑฺฒ กับ จตุตฺถ เป็น อฑฺฒุฑฺฒ, อฑฺฒ กับ ทุติย เป็น ทิวฑฺฒ ทิยฑฺฒ, และ อฑฺฒ กับ ตติย เป็น อฑฺฒติย *(สูตรนี้เป็นวิธีของสมาส)*

ต.ตปุ	**อฑฺเฒน จตุตฺโถ**	**= อฑฺฒุฑฺโฒ.**	ที่ ๔ ด้วยทั้งกึ่ง, อีกครึ่งจะเป็น ๔, ๓ ครึ่ง
	อฑฺเฒน ทุติโย	**= ทิวฑฺโฒ ทิยฑฺโฒ.**	ที่ ๒ ด้วยทั้งกึ่ง, อีกครึ่งจะเป็น ๒, ๑ ครึ่ง
	อฑฺเฒน ตติโย	**= อฑฺฒติโย.**	ที่ ๓ ด้วยทั้งกึ่ง, อีกครึ่งจะเป็น ๓, ๒ ครึ่ง
ทฺวนฺ	**เอกญฺจ ทส จ**	**= เอการส เอกาทส.**	๑ บวก ๑๐ เป็น ๑๑; ๑๑
ต.ตปุ	**เอเกน อธิกา ทส**	**= เอการส เอกาทส.**	๑๐ บวก ๑ เป็น ๑๑; ๑๑

(อาเทศ อ ที่ ก เป็น อา = เทฺวกฏฺฐานมากาโร วา)
(อาเทศ ท เป็น ร = เอกาทิโต ทส ร สงฺขฺยาเน)
(ปญฺจ-อฏฺฐารส, อาเทศ โย กับ อ เป็น อ = ปญฺจาทีนมกาโร)

วาศัพท์

วาศัพท์ ในสูตร "เทฺวกฏฺฐานมากาโร วา" มีอรรถววัตถิตวิภาสา กำหนดวิธีไว้ ๓ อย่าง คือ

๑. **นิจฺจวิธิ** เพราะ **ทส** อาเทศสระท้ายของ **เอก ทฺวิ อฏฺฐ** เป็น **อา** แน่นอน
เช่น เอกาทส ทฺวาทส อฏฺฐารส

๒. **อนิจฺจวิธิ** เพราะ **วีสติ** ถึง **นวุติ** อาเทศสระท้ายของ **ทฺวิ** เป็น **อา** ไม่แน่นอน
เช่น ทฺวาวีสติ เทฺววีสติ, ... ทฺวานวุติ เทฺวนวุติ

๓. **อสนฺตวิธิ** เพราะ **วีสติ** ถึง **นวุติ** ไม่อาเทศสระท้ายของ **เอก อฏฺฐ** เป็น **อา**
เช่น เอกวีสติ ... เอกนวุติ, อฏฺฐวีสติ ... อฏฺฐนวุติ

พึงทราบ
๑. เพราะ ทส อาเทศ **อ** ของ **เอก อฏฺฐ** เป็น อา แน่นอน
๒. เพราะ ทส อาเทศ **อิ** ของ **ทฺวิ** เป็น อา แน่นอน
เพราะ วีสติ ถึง นวุติ อาเทศ **อิ** ของ **ทฺวิ** เป็น อา ไม่แน่นอน

การอาเทศ ท เป็น ร

หลังจาก เอก เป็นต้น อาเทศ **ท** ของ ทส เป็น **ร** บ้าง = เอกาทิโต ทส ร สงฺขฺยาเน.
เช่น **เอการส พารส ปณฺณรส สตฺตรส อฏฺฐารส** เป็นต้น

ทำตัวรูป

เอการส = เอก + ทส (สมาส)

เอกาทส	- เพราะ ทส อาเทศ อ ของ เอก เป็น อา	= เทฺวกฏฺฐานมากาโร วา.
เอการส	- อาเทศ ท ของ ทส เป็น ร	= เอกาทิโต ทส ร สงฺขยาเน.
เอการส	- เรียก เอการส ว่านาม	= ตทฺธิตสมาสกิตกา นามํวา...
เอการส โย	- ลง โย ปฐมาวิภัตติ	= ลิงฺคตฺเถ ปฐมา.
เอการส	- อาเทศ โย กับ อ เป็น อ	= ปญฺจาทีนมกาโร.
เอการส	- สำเร็จรูปเป็น **เอการส** ๑๑	

๔๑๒. เอกาทิโต ทสสฺสี. (๓ บท, ปัจจยวิธิ)

หลังจาก เอกาทส เป็นต้น ลง อี ปัจจัย ในอรรถ เต็ม
(**อี** ปัจจัยในสูตรนี้ จะลงเฉพาะหลังจาก ทส ที่ไม่มีปัจจัยในอิตถีลิงค์)

ทฺวนฺ **เอกญฺจ ทส จ**	= **เอการส, เอกาทส.**	๑๑
ต.ตปฺ **เอเกน อธิกา ทส**	= **เอการส, เอกาทส.**	๑๑
ปูรณ **เอกาทสนฺนํ ปูรโณ**	= **เอกาทสโม, เอกาทสี, เอกาทสมํ.**	เต็ม ๑๑, ที่ ๑๑
เทฺว จ ทส จ	= **พารส ทฺวาทส.**	๑๒
ทฺวาทสนฺนํ ปูรโณ	= **พารสโม ทฺวาทสโม, ทฺวาทสี, ทฺวาทสมํ.**	เต็ม ๑๒, ที่ ๑๒
ตโย จ ทส จ	= **เตรส, เตฬส.** (ติ เป็น เต = เตสุ วุทฺธิ...)	๑๓
เตรสนฺนํ ปูรโณ	= **เตรสโม, เตรสี, เตรสมํ**	เต็ม ๑๓, ที่ ๑๓
จตฺตาโร จ ทส จ	= **จุทฺทส, โจทฺทส, จตุทฺทส.**	๑๔
จตุทฺทสนฺนํ ปูรโณ	= **จุทฺทสโม, จตุทฺทสโม, จตุทฺทสี, จาตุทฺทสี.**	เต็ม ๑๔, ที่ ๑๔
ปญฺจ จ ทส จ	= **ปญฺจทส, ปนฺนรส, ปณฺณรส.** (ปญฺจ เป็น ปนฺน ปณฺณ = เตสุ วุทฺธิ...)	๑๕
ปญฺจทสนฺนํ ปูรโณ	= **ปนฺนรสโม, ปญฺจทสโม, ปนฺนรสี, ปญฺจทสี**	เต็ม ๑๕, ที่ ๑๕
ฉ จ ทส จ	= **โสฬส.** (อาเทศ ฉ เป็น โส = ทเส โส นิจฺจญฺจ) (อาเทศ ท เป็น ร = เอกาทิโต ทส ร สงฺขฺยาเน) (อาเทศ ร เป็น ล = ล ทรานํ) (ลฬานมวิเสโส = ล กับ ฬ ไม่ต่างกัน)	๑๖

ทส จ (X ๔) = **จตฺตาลีสํ, จตฺตารีสํ.** ๔๐
(อาเทศ จตุ ที่แปลว่า ๔๐ เป็น จตฺตาร, โย เป็น อีสํ = คณเน)
(อาเทศ ร เป็น ล = ล ทรานํ)
โสฬสนฺนํ ปูรโณ = **โสฬสโม, โสฬสี.** เต็ม ๑๔, ที่ ๑๔
สตฺต จ ทส จ = **สตฺตรส, สตฺตทส.** ๑๗
สตฺตรสนฺนํ ปูรโณ = **สตฺตรสโม, สตฺตทสโม, สตฺตรสี.** เต็ม ๑๗, ที่ ๑๗
อฏฺฐ จ ทส จ = **อฏฺฐารส, อฏฺฐาทส.** ๑๘
อฏฺฐารสนฺนํ ปูรโณ = **อฏฺฐารสโม, อฏฺฐาทสโม, อฏฺฐารสี.** เต็ม ๑๘, ที่ ๑๘
(อาเทศ อ เป็น อา = เทฺวกฏฺฐานมากาโร วา)
(หลัง อฏฺฐ อาเทศ ท เป็น ร = อฏฺฐาทิโต จ)

พึงทราบว่า

สังขยาตังแต่ **เอกูนวีสติ** ถึง **อฏฺฐนวุติ** เป็นอิตถีลิงค์ เอกพจน์ เป็นบทตั้งก็มี บทขยายก็มี เช่น

ปฐมา **ภิกฺขูนํ เอกูนวีสติ ติฏฺฐติ.** (สงฺขฺยาน) ๑๙ รูป แห่งภิกษุทั้งหลาย ยืนอยู่
เอกูนวีสติ ภิกฺขู ติฏฺฐนฺติ. (สงฺเขฺยยฺย) ภิกษุทั้งหลาย ๑๙ รูป ยืนอยู่
อาลปนะ **โภติ ภิกฺขูนํ เอกูนวีสติ, ติฏฺฐตุ.**
แน่ะ ๑๙ รูป แห่งภิกษุทั้งหลาย, จงยืนอยู่
เอกูนวีสติ ภิกฺขโว, ติฏฺฐนฺตุ. ภิกษุทั้งหลาย ๑๙ รูป จงยืน
ทุติยา **ภิกฺขูนํ เอกูนวีสตึ ปสฺส.** จงดู ๑๙ รูป แห่งภิกษุทั้งหลาย
เอกูนวีสตึ ภิกฺขู ปสฺส. จงดู ภิกษุทั้งหลาย ๑๙ รูป
ตติยา **ภิกฺขูนํ เอกูนวีสติยา กตํ.** อัน ๑๙ รูป แห่งภิกษุทั้งหลาย กระทำแล้ว
เอกูนวีสติยา ภิกฺขูหิ กตํ. อันภิกษุทั้งหลาย ๑๙ รูป กระทำแล้ว

ต.ตปฺ **เอเกน อูนา วีสติ** = **เอกูนวีสติ.** ๑๙
เอกูนวีสติยา ปูรโณ = **เอกูนวีสติโม.** เต็ม ๑๙, ที่ ๑๙

๔๑๓. คณเน ทสสฺส ทฺวิติจตุปญฺจฉสตฺตอฏฺฐนวกานํ วีติจตฺตาร-ปญฺญาฉสตฺตาสนวา โยสุ โยนญฺจีสมาสํฐิริตีตุติ. (๘ บท, อาเทสวิธิ)

ในสังขยา เพราะ โย วิภัตติ อาเทศ ทส ที่แปลว่า ๒๐ เป็น วี, ๓๐ เป็น ติ, ๔๐ เป็น จตฺตาร, ๕๐ เป็น ปญฺญา, ๖๐ เป็น ฉ, ๗๐ เป็น สตฺต, ๘๐ เป็น อส, ๙๐ เป็น นว, และอาเทศ โย เป็น อีสํ อาสํ ฐิ ริ ติ อีติ อุติ ตามลำดับ

ทฺวนฺ **ทส จ ทส จาติ** = **ทส.** ทส+ทส = ทสทส (๑๐+๑๐ = ๒๐)
เมื่อย่อเป็นทวันทสมาสแล้ว, ทำให้เหลือ ทส ศัพท์เดียว = สรูปานเมกเสสฺวสกึ.
ทส + โย ลงปฐมาวิภัตติ ฝ่ายพหูพจน์

ทส + โย

๒๐	ทส+โย	> วี+อีสํ	> วีสํ	- อาเทศ ทส เป็น วี, โย เป็น อีสํ, ลบสระหน้า
๓๐	ทส+โย	> ติ+อีสํ	> ตึสํ	- อาเทศ ทส เป็น ติ, โย เป็น อีสํ, รัสสะ, -ํ อาคม
๔๐	ทส+โย	> จตฺตาร+อีสํ	> จตฺตารีสํ	- อาเทศ ทส เป็น จตฺตาร, โย เป็น อีสํ
๕๐	ทส+โย	> ปญฺญา+อาสํ	> ปญฺญาสํ	- อาเทศ ทส เป็น ปญฺญา, โย เป็น อาสํ
๖๐	ทส+โย	> ฉ+ฐิ	> สฏฺฐิ	- อาเทศ ทส เป็น ฉ, ฉ เป็น ส, โย เป็น ฐิ, ซ้อน ฏ
๗๐	ทส+โย	> สตฺต+ริ	> สตฺตริ, -ติ	- อาเทศ ทส เป็น สตฺต, โย เป็น ริ ติ
๘๐	ทส+โย	> อส+อีติ	> อสีติ	- อาเทศ ทส เป็น อส, โย เป็น อีติ
๙๐	ทส+โย	> นว+อุติ	> นวุติ	- อาเทศ ทส เป็น นว, โย เป็น อุติ

๔๑๔. **ติ จ.** (๒ บท, อาคมวิธิ)

หลังจากสังขยาเหล่านั้น ลง ติ อาคม บ้าง

วาศัพท์

วาศัพท์ ที่ตามมาจากสูตร “ส ฉสฺส วา” มีอรรถววัตถิตวิภาสา กำหนดไว้ว่า
- หลังจาก วีสํ ตึสํ ลง ติ อาคมบ้าง, หลังจากสังขยาอื่นไม่ลง
- เพราะ ติ อาคม ลบนิคคหิตที่ สํ = พฺยญฺชเน จ.
- เรียกว่านาม, ลงวิภัตติ

ทฺวนฺ	- **ทส จ ทส จาติ**	= **ทส.**	๒๐
	ทส (๒๐) + โย + ติ	= **วีสติ** (ลบ -ํ) **วีสํ.**	๒๐
	ภิกฺขูนํ วีสติ วีสํ วา.	(สงฺขฺยาน)	๒๐ รูป แห่งภิกษุ
	วีสติ ภิกฺขู วีสํ วา.	(สงฺเขฺยยฺย)	ภิกษุ ๒๐ รูป
ปูรณ	- **วีสติยา ปูรโณ**	= **วีสติโม.**	เต็ม ๒๐, ที่ ๒๐
	- **เอโก จ วีสติ จ**	= **เอกวีสติ, เอกวีสํ.**	๒๑
	เอกวีสติยา ปูรโณ	= **เอกวีสติโม.**	เต็ม ๒๑, ที่ ๒๑
	- **เทฺว จ วีสติ จ**	= **พาวีสติ พาวีสํ, ทฺวาวีสติ ทฺวาวีสํ.**	๒๒
	พาวีสติยา ปูรโณ	= **พาวีสติโม, ทฺวาวีสติโม.** (วีสติทเสสุ...)	เต็ม ๒๒, ที่ ๒๒
	- **ตโย จ วีสติ จ**	= **เตวีสติ เตวีสํ.**	๒๓
	เตวีสติยา ปูรโณ	= **เตวีสติโม.**	เต็ม ๒๓, ที่ ๒๓
	- **จตฺตาโร จ วีสติ จ**	= **จตุวีสติ จตุวีสํ.**	๒๔
	จตุวีสติยา ปูรโณ	= **จตุวีสติโม.**	เต็ม ๒๔, ที่ ๒๔
	- **ปญฺจ จ วีสติ จ**	= **ปณฺณวีสติ, ปณฺณวีสํ.**	๒๕
		ปญฺจวีสติ ปญฺจวีสํ.	๒๕
	ปญฺจวีสติยา ปูรโณ	= **ปณฺณวีสติโม, ปญฺจวีสติโม.**	เต็ม ๒๕, ที่ ๒๕

- **ฉ จ วีสติ จ**	= **ฉพฺพีสติ ฉพฺพีสํ.**	๒๖
ฉพฺพีสติยา ปูรโณ	= **ฉพฺพีสติโม.**	เต็ม ๒๖, ที่ ๒๖
- **สตฺต จ วีสติ จ**	= **สตฺตวีสติ สตฺตวีสํ.**	๒๗
สตฺตวีสติยา ปูรโณ	= **สตฺตวีสติโม.**	เต็ม ๒๗, ที่ ๒๗
- **อฏฺฐ จ วีสติ จ**	= **อฏฺฐวีสติ อฏฺฐวีสํ.**	๒๘
อฏฺฐวีสติยา ปูรโณ	= **อฏฺฐวีสติโม.**	เต็ม ๒๘, ที่ ๒๙
- **เอเกน อูนา ตึสติ**	= **เอกูนตึสติ เอกูนตึสํ.**	๒๙, ๓๐ หย่อน ๑
เอกูนตึสติยา ปูรโณ	= **เอกูนตึสติโม.**	เต็ม ๒๙, ที่ ๒๙
- **ทส** (๓๐) + โย + ติ	= **ตึสติ ตึสํ ตึส.**	๓๐
	(ตีสํ - ทส เป็น ติ และ โย เป็น อีสํ, แยก ลบ รวม)	
	(ติสํ - รัสสะ = กฺวจาทิ..)	
	(ตึสํติ - ลง ติ อาคม = ติ จ.)	
	(ตึสติ - ลบ -ํ ที่ สํ = เตสุ วุทฺธิ..)	
	(ตึส - ลบ -ํ ที่ สํ = เตสุ วุทฺธิ..)	
ตึสติยา ปูรโณ	= **ตึสติโม.**	เต็ม ๓๐, ที่ ๓๐
- **เอโก จ ตึสติ จ**	= **เอกตึสติ, เอกตึสํ.**	๓๑
เอกตึสติยา ปูรโณ	= **เอกตึสติโม.**	เต็ม ๓๑, ที่ ๓๑
- **เทฺว จ ตึสติ จ**	= **พาตฺตึสํ, ทฺวตฺตึสํ.**	๓๒
- **ตโย จ ตึสติ จ**	= **เตตฺตึสํ.**	๓๓
- **ทส** (๔๐)	= **จตฺตาลีสํ, ตาลีสํ.** (ร เป็น ล)	๔๐
เอโก จ จตฺตาลีสํ จ	= **เอกจตฺตาลีสํ.**	๔๑
เทฺว จ จตฺตาลีสํ จ	= **ทฺวาจตฺตาลีสํ, ทฺวิจตฺตาลีสํ.**	๔๒
ตโย จ จตฺตาลีสํ จ	= **เตจตฺตาลีสํ, ติจตฺตาลีสํ.**	๔๓
- **ทส** (๕๐)	= **ปญฺญาสํ, ปณฺณาสํ.** (เตสุ วุทฺธิ...)	๕๐
เอโก จ ปญฺญาสํ จ	= **เอกปญฺญาสํ.**	๕๑
เทฺว จ ปญฺญาสํ จ	= **เทฺวปญฺญาสํ, ทฺวิปญฺญาสํ.**	๕๒
- **ทส** (๖๐)	= **สฏฺฐิ.** (ฉ เป็น ส = ส ฉสฺส วา)	๖๐
เทฺว จ สฏฺฐิ จ	= **ทฺวาสฏฺฐิ, เทฺวสฏฺฐิ, ทฺวิสฏฺฐิ.**	๖๒
ตโย จ สฏฺฐิ จ	= **เตสฏฺฐิ, ติสฏฺฐิ.**	๖๓
- **ทส** (๗๐)	= **สตฺตริ, สตฺตติ.**	๗๐
เทฺว จ สตฺตริ จ	= **ทฺวาสตฺตริ, ทฺวาสตฺตติ, ทฺวิสตฺตริ, ทิสตฺตติ.**	๗๒
- **ทส** (๘๐)	= **อสีติ.**	๘๐
เอโก จ อสีติ จ	= **เอกาสีติ.**	๘๑
เทฺว จ อสีติ จ	= **เทฺวอสีติ.**	๘๒
ตโย จ อสีติ จ	= **เตอสีติ.**	๖๓

	จตฺตาโร จ อสีติ จ	**= จตุราอสีติ.** (ทีฆะ = กฺวาทิ...)		๖๔
	- **ทส** (๙๐)	= **นวุติ.**		๙๐
	เทฺว จ นวุติ จ	= **ทฺวานวุติ, เทฺวนวุติ, ทฺวินวุติ.**		๙๒
	ตโย จ นวุติ จ	= **เตนวุติ, ตินวุติ.**		๙๓
	จตฺตาโร จ นวุติ จ	= **จตุนวุติ.**		๙๔
	ฉ จ นวุติ จ	= **ฉนฺนวุติ.**		๙๖

๔๑๕. ทสทสกํ สตํ ทสกานํ สตํ สหสฺสญฺจ โยมฺหิ. (๗ บท, อาเทสวิธิ)
เพราะ โย วิภัตติในสังขยา อาเทศ ทส ที่แปลว่า ๑๐๐ เป็น สตํ, ทส ที่แปลว่า ๑,๐๐๐ เป็น สหสฺสํ (ลบ โย = ยทนุปปนฺนา ...)

ทฺวนฺ	- **ทส** (๑๐๐)	= **สตํ.** (ลบ ิ, สิ เป็น อํ = สีํ)		๑๐๐
	โยชนานํ สตํ.	๑๐๐ แห่งโยชน์, ๑๐๐ โยชน์		
	เทฺว สตานิ.	๒๐๐		
	พหู สตานิ.	หลายร้อย		
	- **โยชนานํ สหสฺสํ.**	๑,๐๐๐ แห่งโยชน์, ๑,๐๐๐ โยชน์		
	เทฺว สหสฺสานิ.	๒,๐๐๐		
	พหูนิ สหสฺสานิ.	หลายพัน ถึงนี้		
ฉ.ตปฺ	- **สตสฺส ทฺวิกํ**	= **ทฺวิสตํ.**	หมวด ๒ แห่ง ๑๐๐, หรือ ๒๐๐	
	สตสฺส ติกํ	= **ติสตํ.**	หมวด ๓ แห่ง ๑๐๐, หรือ ๓๐๐	
	สตสฺส จตุกฺกํ	= **จตุสตํ.**	หมวด ๔ แห่ง ๑๐๐, หรือ ๔๐๐	
	สตสฺส ปญฺจกํ	= **ปญฺจสตํ.**	หมวด ๕ แห่ง ๑๐๐, หรือ ๕๐๐	
	สตสฺส ฉกฺกํ	= **ฉสตํ.**	หมวด ๖ แห่ง ๑๐๐, หรือ ๖๐๐	
	สตสฺส สตฺตกํ	= **สตฺตสตํ.**	หมวด ๗ แห่ง ๑๐๐, หรือ ๗๐๐	
	สตสฺส อฏฺฐกํ	= **อฏฺฐสตํ.**	หมวด ๘ แห่ง ๑๐๐, หรือ ๘๐๐	
	สตสฺส นวกํ	= **นวสตํ.**	หมวด ๙ แห่ง ๑๐๐, หรือ ๙๐๐	
	สตสฺส ทสกํ	= **ทสสตํ, สหสฺสํ.**	หมวด ๑๐ แห่ง ๑๐๐, หรือ ๑,๐๐๐	
ทิคุ	- **เทฺว สตานิ**	= **ทฺวิสตํ.**	๑๐๐ ทั้งหลาย ๒, หรือ ๒๐๐	
ทฺวนฺ	- **ทส** (๑,๐๐๐)	= **สหสฺสํ.** (ลบ ิ, สิ เป็น อํ = สีํ)		๑,๐๐๐
	โยชนานํ สหสฺสํ.	๑,๐๐๐ แห่งโยชน์, ๑,๐๐๐ โยชน์		
	เทฺว สหสฺสานิ.	๒,๐๐๐		
	พหู สหสฺสานิ.	หลายพัน		
ฉ.ตปฺ	**สหสฺสสฺส ทฺวิกํ**	= **ทฺวิสหสฺสํ.**	หมวด ๒ แห่ง ๑,๐๐๐, หรือ ๒,๐๐๐	

สหสฺสสฺส ติกํ	= **ติสหสฺส.**	หมวด ๓ แห่ง ๑,๐๐๐, หรือ ๓,๐๐๐

อิจฺจาทิ ดังนี้เป็นต้น

๔๑๖. ยาว ตทุตฺตริ ทสคุณตญฺจ. (๔ บท, วิธฺยังคปริภาสา)

สังขยาที่สูงกว่า สตํ และ สหสฺสํ นั้น มีถึงไหน, ให้คูณด้วย ๑๐ ถึงนั้น

ทสสฺส (คณนสฺส) ทสคุณิตํ	= **สตํ.**	๑๐ x ๑๐ = ๑๐๐
สตสฺส ทสคุณิตํ	= **สหสฺสํ.**	๑๐๐ x ๑๐ = ๑,๐๐๐
สหสฺสสฺส ทสคุณิตํ	= **ทสสหสฺสํ.** (นหุตํ)	๑,๐๐๐ x ๑๐ = ๑๐,๐๐๐
ทสสหสฺสสฺส ทสคุณิตํ	= **สตสหสฺสํ.** (ลกฺขํ)	๑๐,๐๐๐ x ๑๐ = ๑๐๐,๐๐๐
ทสสหสฺสสฺส ทสคุณิตํ	= **ทสสตสหสฺสํ.**	๑๐๐,๐๐ x ๑๐ = ๑,๐๐๐,๐๐๐

๔๑๗. สกนาเมหิ. (๒ บท, อาคมวิธิ)

สังขยาที่ยังไม่มีชื่อเรียก จะสำเร็จได้ด้วยชื่อของตน

คาถา

สังขยา ๒๐ ตัว คือ **โกฏิ ปโกฏิ โกฏิปฺปโกฏิ นหุต นินฺนหุต อกฺโขภิณี พินฺทุ อพฺพุท นิรพฺพุท อหห อพพ อฏฏ โสคนฺธิก อุปฺปล กุมุท ปุณฺฑรีก ปทุม กถาน มหากถาน** และ **อสงฺเขฺยยฺย** จะสำเร็จโดยการคุณด้วย ๑๐๐ แสน

สตสหสฺสานํ สตํ	= **โกฏิ.**	๑ + ๗ ศูนย์ (๑๐,๐๐๐,๐๐๐)
โกฏิสตสหสฺสานํ สตํ	= **ปโกฏิ.**	๑ + ๑๔ ศูนย์
ปโกฏิสตสหสฺสานํ สตํ	= **โกฏิปฺปโกฏิ.**	๑ + ๒๑ ศูนย์
โกฏิปฺปโกฏิสตสหสฺสานํ สตํ	= **นหุตํ.**	๑ + ๒๘ ศูนย์
นหุตสตสหสฺสานํ สตํ	= **นินฺนหุตํ.**	๑ + ๓๕ ศูนย์
นินฺนหุตสตสหสฺสานํ สตํ	= **อกฺโขภิณี.**	๑ + ๔๒ ศูนย์
อกฺโขภิณีสตสหสฺสานํ สตํ	= **พินฺทุ.**	๑ + ๔๙ ศูนย์
พินฺทุสตสหสฺสานํ สตํ	= **อพฺพุทํ.**	๑ + ๕๖ ศูนย์
อพฺพุทสตสหสฺสานํ สตํ	= **นิรพฺพุทํ.**	๑ + ๖๓ ศูนย์
นิรพฺพุทสตสหสฺสานํ สตํ	= **อหหํ.**	๑ + ๗๐ ศูนย์
อหหสตสหสฺสานํ สตํ	= **อพพํ.**	๑ + ๗๗ ศูนย์
อพพสตสหสฺสานํ สตํ	= **อฏฏํ.**	๑ + ๘๔ ศูนย์
อฏฏสตสหสฺสานํ สตํ	= **โสคนฺธิกํ.**	๑ + ๙๑ ศูนย์
โสคนฺธิกสตสหสฺสานํ สตํ	= **อุปฺปลํ.**	๑ + ๙๘ ศูนย์

อุปฺปลสตสหสฺสานํ สตํ	= **กุมุทํ.**	๑ + ๑๐๕ ศูนย์
กุมุทสตสหสฺสานํ สตํ	= **ปุณฺฑรีกํ.**	๑ + ๑๑๒ ศูนย์
ปุณฺฑรีกสตสหสฺสานํ สตํ	= **ปทุมํ.**	๑ + ๑๑๙ ศูนย์
ปทุมสตสหสฺสานํ สตํ	= **กถานํ.**	๑ + ๑๒๖ ศูนย์
กถานสตสหสฺสานํ สตํ	= **มหากถานํ.**	๑ + ๑๓๓ ศูนย์
มหากถานสตสหสฺสานํ สตํ	= **อสงฺเขฺยยฺยํ.**	๑ + ๑๔๐ ศูนย์

๔๑๘. **ทฺวาทิโต โกเนกตฺเถ จ.** (๔ บท, ปัจจยวิธิ)

หลังจาก ทฺวิ เป็นต้น ลง ก ปัจจัย ในอรรถว่า มาก

ทฺวิโก ทฺวิกํ ราสิ.	๒ กอง
ติโก ติกํ ราสิ.	๒ กอง
จตุกฺโก จตุกฺกํ ราสิ.	๔ กอง
ปญฺจโก ปญฺจกํ ราสิ.	๕ กอง
ฉกฺโก ฉกฺกํ ราสิ.	๖ กอง
สตฺตโก สตฺตกํ ราสิ.	๗ กอง
อฏฺฐโก อฏฺฐกํ ราสิ.	๘ กอง
นวโก นวกํ ราสิ.	๙ กอง
ทกโก ทสกํ ราสิ.	๑๐ กอง
ปณฺณาสโก ปณฺณาสกํ ราสิ.	๕๐ กอง
สตโก สตกํ ราสิ.	๑๐๐ กอง
สหสฺสโก สหสฺสกํ ราสิ.	๑,๐๐๐ กอง เป็นต้น

จบ สังขยาตัทธิต